

A japán csoda titka a korszerű oktatás

Morita Akio, a világhírű Sony cég megalapítója és elnöke Made in Japan c. könyvében nemcsak a mamutvállalat nagyszerű eredményeiről nyilatkozik, hanem a japán oktatási rendszerről is, hiszen nem lehet megérteni a fejlett műszerezettséggel rendelkező vállalat sikereit a japán oktatási rendszer nélkül. A japán történelem még az 1868-as nagy nyitás előtt is kedvezően befolyásolta a tudás gyarapítását, mert a szamurájok korában az egyes társadalmi csoportokat igen merev határok választották el egymástól. Az alsóbb társadalmi osztályokból kitörni csak úgy lehetett, ha valaki művész vagy tudós volt, mert akkor már nem számított születése illetve osztályhelyzete. Így a társadalmi ranglétrán továbbléphetett.

Ma a középiskola alsó tagozata kötelező, a tanulók 94%-a továbbtanul felső középiskolában, a középiskolát végzetteknek 37%-a pedig főiskolán folytatja tanulmányait. Az iskolaév márciusban ér véget, a vállalatok a főiskolákon, egyetemeken az utolsó tanévben válogatják ki leendő alkalmazottaikat. Így azok már az iskolaév végén tudják, hogy hol fognak dolgozni. Morita Akio több mint 40 éve mindig bemutatja a végzett főiskolásoknak, egyetemistáknak a Sony céget. Ekkor a neves vezető felhívja az új dolgozók figyelmét arra, hogy életük végén ne bánják meg, hogy több mint 30 évet a Sony-nál töltöttek, de ennek érdekében azt is elmondja, hogy mit kell tenniük. Hangsúlyozza, hogy boldogságukat elsősorban maguknak kell megteremteni.

A magyar közvélemény japán találmánynak gondolja azt, hogy az alkalmazottak egész életüket egyetlen vállalatnál töltik, pedig ezt a megszállás idején a japánokra erőltetett munkaügyi törvények hozták létre. Az amerikai New Deal közgazdász és szociológus technokratái lehetetlenné tették azt, hogy valakinek fel lehessen mondani. Ebből a kényszerhelyzetből a japán társadalom erényt kovácsolt a későbbiek során, mintegy család-dá alakította át a vállalatok dolgozóit. A japán egalitáriánus társadalomban a miniszterelnöki hivatal felmérése alapján a megkérdezetteknek több mint 90%-a már 10 éve középosztálybelinek tekinti magát. A fejlett oktatási rendszer jelentősen hozzájárul ehhez az eredményhez. Mindenki csodálja a japánok miniatürizálásban elért sikereit, amit az oktatási rendszer alapozott meg. A diáknak már gyermekkorában azt mondogatják, „hogy ez a fémdarab, amit a kezében tart, távoli országok ércbányáiból származik, nagy költséggel szállították Japánba, és a kohók, ahol feldolgozzák, szintén távoli helyekről érkező gázt és szénét használnak”. Így az efféle tárgyak nagyon értékesnek számítanak. A japán iskolák olyan diákokat bocsátanak ki, akik saját maguk minőségellenőrei.

Már többször írtam a távol-keleti országban a vállalatoknál önként szerveződő minőségellenőrző-körökről, amelyeknek szülőatyja az amerikai W. Edwards Deming. Japánban egy vállalat dolgozói számára a legnagyobb megtiszteltetés az, ha elnyerik a minőséget díjazó Deming-érmet. *Ishikawa A.*, a több mint egymilliót meghaladó szervezetek igen jó ismerője *A minőségellenőrző-körök működési elvei* című tanulmányában kifejti, hogy ezen önkéntes szerveződéseknek három célja van:

- Tanulmányi csoportok támogatása, amelyekben a művezetők és munkások együtt tanulnak.
- A tanulmányok eredményeinek alkalmazása a műhelyekben.
- A munkások és művezetők személyiségének fejlesztése, gazdagítása.

Mindezen tények egyértelműen igazolják, hogy Japánban az oktatás, a tanulás szerves részét alkotja a társadalmi-gazdasági folyamatoknak, hogy az oktatási rendszer beépül a társadalom egészébe.

A japán iskolákban az egyik legfontosabb értékfogalom a *mottainai*, amelyet nem lehet

lefordítani. Morita Akio erről ezt írja: „Kulcsfontosságú fogalom, amely sok mindent megmagyaráz a japán népről. Ez a kifejezés azt sugallja, hogy a világon minden a Teremtő ajándéka, amelyért hálásnak kell lennünk, és soha semmit sem szabad *elpazarolnunk*.” A japán iskolákban a diákok cselekvését jelentősen motiválja az, hogy a képességeiket sem szabad elpazarolni. Nemcsak a japán oktatási intézmények, hanem az egész társadalom tisztában van azzal, hogy a munkaerő intelligenciája egyike azoknak a tényezőknél, amelyek továbbra is előnyt jelentenek a japán gazdaság számára. Ezért a távol-keleti országban egyre jobban nő az elégedetlenség a jelenlegi oktatási rendszerrel szemben, amely rákényszeríti a diákokat, hogy idejük nagyrésztét a vizsgákra való felkészüléssel töltsék el, így jó iskolába kerülhessenek. Ez a rendszer amely addig jól szolgálta a fejlődést nem biztosít elég időt a kísérletezésre, az eredeti gondolkodásra. Morita Akio és mások is egyre jobban fürgetik a kreatív gondolkodásra nevelés módszereinek elterjesztését. Morita Akio írja: „Nálunk mindenki számára állandó kihívás az ötletek nyílt felvetése”, majd így folytatja: „a mi rendszerünkben csak a munkások kapnak prémiumot, s ők tudják is, hogy a vezetés nem osztogat saját magának busás jutalmat. Amikor pedig egy vállalat bajba kerül, akkor legelőször a csúcsvezetőknek csökkentik a fizetését.”

Ezen elosztási mechanizmus minden dolgozót mozgósít ötleteinek megszületésére és a jó ötletek megvalósítására. Amikor a neves vállalatvezető ezen gondolatait olvastam, és a magyar viszonyokra gondoltam, csak nyeltem egyet.

Ezek után érthető, hogy Japánban az oktatási intézmények hatékonyan tudnak dolgozni, hiszen a tudásnak nagy presztízse van. Nem véletlen, hogy a különböző foglalkozások közül Japánban a presztízsrangsor élén a pedagógus áll, akinek értékítélete nagymértékben meghatározza a tanulók jövőjét is. Morita Akio a vállalat egyik vezetőjének munkájáról írja: „Óga az iskolai értesítőket lapozgatja, kikeresi az újonnan végzetteket és az ígéreteseket kijelöli a toborzásra.” Vajon hazánkban hány vállalat veszi figyelembe az oktatási intézményben végzettek felvételénél, anyagi elismerésénél a diákevek érdemjegyeit. Természetesen az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy kérdés, vajon ezen érdemjegyek alapján el lehet-e minden esetben dönteni a végzettek tudását, képességeit.

TAKÁCS IMRE

Gyermekkönyvkultúra Ausztriában és Magyarországon

...van egy világra nyíló ablak, azon túl pedig a világ.

No de mi van az ablakon innen?

Természetesen a világ; mi más lehetne?

...egy darabka világ, amely most egy másik világot szemlél!”

(Italo Calvino) (1)

Ha átlépek hazám határát, csak úgy tudok nézelődni, mint Italo Calvino hőse. Lerakhatatlan poggyászként viszem magammal darabka világom. Azt, ami csak az enyém, meg azt is, ami a magyarságom. Nincs bennem elfogultság, előítélet és az idegennek szóló olcsó rajongás sem. Csak várakozás meg kíváncsiság. És jó ideje azt sem hiszem, hogy „extra Hungariam non est vita”. Nagyon is van! Különb is, keservesebb is, és a miénkhez hasonló is.

Egy hónapot töltöttem Bécsben, a Collegium Hungaricum ösztöndíjasaként. Időm javát